

lelijk genoemd,
ste conscientie
geoorloofde als
oordeel van alle

ir het bewuste

geheel zonder
worden voor-
is er toch iets
er zelfs dank-
otte alleen om

meningen óók
diep ingrijpend
laarswerk van
l en de weder-
zoelde zich ver-
het waren leer-
der Kerken be-
eds lang waren
er dan in 1926,
edde of wilde

teraut" van 14
at het volstrekt
is ze in de kerk
de grenzen der
worden! Er be-
weer dus 't mee-
van diens be-
in hoofdzaak
staan, dat deze
de Belijdenis in
per:

hier niet weer
der ziel en de
ristus in eenig-
ierbij gaat om
ook wel gezegd
die met onze
toch door geen

den — verre-
" van deze
n Prof. Vol-
Reformatie der
ake de ziel was
[kingen" inzake

mt er vreugde op
en. Want na op-
ten, vooral waar
stukken betreft,
er Vrije Univer-
oor het volk ge-
oor het vertrou-
en te gaan, ver-

r zulk een strijd
aannemen, dat
a moeten voort-
als, zou ik
n. De hoop
eel misver-
nadere be-
ost.

baar. Ze effenen
verschillen. Ze
rties terug.

eens door Prof.
schen, naar de
a van Haarlem,
ebben aan Prof.
s de stormwaar-
seinen aan alle

C. V.

ORIE

land en Schotland)

loniale

reedersfamilie
eele „oog om
ig artikel) niet

in Devon, in
en van Devon
ilandenrijk, en
den hadden ze
gang van het
an een slanker
gewoonte was.
post ging be-
thans Minister
hij niet alleen

de organisatie van de Engelsche marine — ook financieel — op een gezonde basis gebracht, maar tevens het vlugge scheepstype met veel zeil en veel kanonnen ingevoerd, dat aan de Engelsen straks, in 1588, zoo'n groot voordeel op de Spaansche Armada zou geven. Tot dusver geleek de strijd ter zee op dien te land: het eene lompe schip enterde zoo spoedig mogelijk het andere, men sprong aan boord van het andere en daar werd de strijd uitgevochten als op het land; de landmacht kon ter zee dienen. Maar nu kwamen zeemanskunst, snel manoeuvreren, het gevecht op een afstand, er voor in de plaats; men kon langzamerhand alleen ervaren zeelieden gebruiken; de zeeoorlog kreeg een geheel eigen karakter; en het waren de mannen van Devon, die daarvoor den weg baanden en daarbij in hun element waren.

Maar om terug te keeren tot John Hawkins' wederwaardigheden ter zee. De piratentochten der „sea-dogs" tegen de Spanjaarden werden door Elizabeth oogluikend toegelaten of zelfs daadwerkelijk gesteund. Maar altijd zóó, dat de Koningin de avonturiers steeds kon désavoueren, als de houding van Filips II dreigend werd en Frankrijk op een gegeven oogenblik geen voldoende tegenwicht bood om het spel voort te zetten. Dat Filips, die door sommigen zijner gezanten uitstekend ingelicht werd, en de oogen niet dicht had voor Elizabeths manoeuvres, zoolang geduld had, kwam voort uit de in het vorige artikel geschetste opvattingen ten opzichte van de rechten — of liever de wetteloosheid — ter zee, en uit zijn vrees, waarop ik ook reeds heb gewezen, om Engeland te drijven in de handen van Frankrijk, zijn grooten rivaal op het vasteland van Europa.

Uit alles blijkt dus wel, dat de avonturiers der zeeën een precair bestaan hadden: als ze door den tegenstander gevat werden, liepen ze gevaar opgehangen te worden; en hun ontvangst bij hun terugkomst in Engeland hing niet alleen af van het behaalde succes, maar ook van de wisselvalligheden der politieke constellatie. Hun buit moesten ze grootendeels aan Elizabeth afstaan: behalve om de afbreuk die ze deden aan haar meest gedachten tegenstander, begunstigde de Koningin hun tochten ook omdat ze haar een niet te versmaden bron van inkomsten verschaften; immers, Elizabeths populariteit beruiste, evenals die van Keizer Augustus — voor zoover deze weinig schitterende vorst ooit populair was — gedeeltelijk op het feit, dat ze niet veel belastingen vergde van haar onderdanen. Zoodra zij er om vroeg, kwamen de klachten van het Parlement over de corruptie, de misbruiken die inhaerent zijn aan het absolutisme, en trachtte het Parlement zijn invloed op den gang van zaken te vergroten, waaraan Elizabeth door handig manoeuvreren, door dreigen of vleien, of door plotseling op zekere punten toe te geven, dan wist te ontkomen, of de beknotting van haar macht tot een onbetekenend minimum te beperken. Maar de autoeratische koningin, een ware dochter van Hendrik VIII, waagde zich toch slechts in de uiterste noodzakelijkheid aan het voor haar dictatoriale macht gevaarlijke aanvragen van gelden aan 't Parlement. Daarom waren de haar zoo nu en dan toevloeiende schatten uit de Indië, gevoegd bij de geconfisqueerde inkomsten en bezittingen der Kerk, voor haar, wat Egypte, Augustus' persoonlijk bezit, was voor den eersten alleenheerscher van Rome. De haar opvolgende Stuarts waren even autoeratisch als zij, maar misten haar handigheid en particuliere hulpbronnen; daardoor kwamen zij herhaaldelijk in botsing met het Parlement, wat aan Jacobus I, Elizabeths naasten opvolger, zijn rust, en aan diens zoon, Karel I, ten slotte kroon en leven zou kosten.

Een en ander verklaart ook Elizabeths zuinigheid en halfslachtige maatregelen, waarover onze voorvaders vóór en in den tijd van Leicesters heerschappij hier, te klagen hadden. Zooveel mogelijk afbreuk aan Spanje, maar geen geldverslindenden oorlog; dat was haar taktiek; waarbij kwam, dat Puriteinsche rebellen, die in opstand waren tegen hun wettigen heer, nooit de sympathie van de dochter van Hendrik VIII konden hebben.

Welk een risico de piraten liepen, wordt misschien het best geïllustreerd door het lot van Sir Walter Raleigh, een der grondvesters van het Engelsche Imperium. Wegens een beschuldiging van deelneming in een samenzwering tegen Jacobus I, in het jaar van diens troonsbestijging (1603), was hij na een rechtsgeeding als waarme Sovjet-Rusland en Nazi-Duitsland ons in den laatste tijd maar al te gemeenzaam hebben gemaakt, ter dood veroordeeld. De uitvoering van het vonnis werd onbepaald uitgesteld. Van 1603 tot 1616 zat hij opgesloten in den Tower. Om er uit te komen, beloofde hij den koning een goudmijn te zullen vinden in Guyana, zonder vijandelijkheden tegen de Spanjaarden te plegen. Hij ging, kwam natuurlijk in botsing met de Spanjaarden, die de kust van Zuid-Amerika bezet hielden, en vond zijn goudmijn niet. Toen hij terugkwam, werd hij op eisch van den Spaanschen gezant en met bereidwillige toestemming van den teleurgestelden Jacobus I, onthoofd.

John Hawkins kende al die gevaren, die ook tijdens Koningin Elizabeth dreigden. Hij wilde in de „wettige" lijn blijven. Hij had twee tochten

gedaan naar de kust van Guinea, West-Afrika, waar hij aan de Portugeezen slaven afhandig had gemaakt, die hij voor groote schatten in Amerika had verkocht. Dit vond Elizabeth — kenschetsend voor haar en de zeden van haar tijd — prachtig. In 1567 zeilde hij met zijn jongen neef, Francis Drake, opnieuw uit, met hetzelfde doel, aanvankelijk met gelijk succes. Maar hij waagde zich in de haven van Vera Cruz, Mexico. De Spanjaarden stonden hem bij een overeenkomst toe, daar op verhaal te komen, zijn schepen weer zeewaardig te maken, en levensmiddelen in te nemen. Plotseling echter werd hij verraderlijk door de Spanjaarden aangevallen, en ternauwernood ontkwamen twee schepen, het eene onder commando van hemzelf, het andere onder dat van Drake, aan den ondergang. Dit nu was een geval, dat, naar de zee-moraal van dien tijd, riep om represailles van de zijde der mannen van Devonshire, en plaatste hun tochten tegen de Spanjaarden voortaan in hun oog op een „wettige" basis. Het was een strijd van particulieren, buiten rechtstreeksche inmenging der wederzijdsche vorsten, wier financieel en politiek belang er evenwel ten eerste bij betrokken waren.

In mijn vorig artikel heb ik er op gewezen, hoe de zeerooverij en strooptochten dezer piraten samen konden gaan met het gevoel strijder te zijn voor het ware geloof; Reformatie tegen Contra-Reformatie. John Hawkins was weinig scrupuleus, naar onze begrippen geoordeeld. Toch gold hij voor een Puritein. Toen hij later, nadat Elizabeth in het jaar der Armada, 1588, in openlijken oorlog met Spanje was gekomen, door de koningin uitgezonden was naar de Portugeesche kust om de Spaansche zilvervloot te onderscheppen, en haar bericht zond van het mislukken van zijn poging, deed hij dat in Bijbelsche taal: „Het is Paulus die plant, Apollos die natmaakt, maar God die den wasdom geeft." Met een knoop er op — Elizabeth kon vloeken zoodat haar omgeving sidderde om haar toorn — riep de Koningin uit: „—, die gek van een vent is vertrokken als zeeman en keert terug als dominee!" Diezelfde Puriteinsche slavenhandelaar John Hawkins ging in het gebed toen zijn schip in een storm, op de heenreis in 1567, lek werd, en verzocht zijn mannen met hem te bidden „terwijl hij intusschen niet afliet met groote zorg het schip te doorzoeken van voren naar achteren, of er soms nog een lek was". Wondere mensen, zulke Puriteinsche slavenhandelaren!

Voor zijn moedig gedrag als schout-bij-nacht in den strijd tegen de Spaansche Armada, werd John Hawkins door den opperbevelhebber Lord Howard tot ridder geslagen. Dus verrees hij van het dek als Sir John Hawkins. Trouwens, zijn uitstekende zorg voor de Engelsche vloot vóór den strijd (zie boven) had hem die eer al dubbel waardig gemaakt.

Zijn neef, Francis Drake, werd door Elizabeth zelf tot ridder geslagen aan boord van zijn schip de Gouden Hinde, toen hij in 1580 terugkeerde van zijn reis om de wereld (1577—1580), rijk beladen met schatten voor de koningin, ontroofd aan de Spanjaarden op de Westkust van Zuid-Amerika, toen Elizabeth nog op voet van vrede was met Filips II! Zij had gearzeld, hoe ze hem zou ontvangen, maar de schatten gaven den doorslag. Ook had Drake een verdrag gesloten met den sultan van Ternate, het eerste aanknoopingspunt voor het Engelsche Imperium in de Oost!

Drake was en is wel de beroemdste en populairste van al die onverschrokken zeevaarders, die de schrik waren der Spanjaarden. In notedoppen van 30, 40, 60 ton doorkruisten zij de oceanen, omzeilden de wereld, deden het Spaansche wereldrijk schudden op zijn grondvesten. In 1587 „zengde hij Spanje's konings baard", zooals hij het uitdrukte, door koelbloedig de haven van Cadix binnen te varen en de daar liggende galeien van Philips' tegen Engeland uitgeruste vloot te vernielen met het nieuwe geschut van zijn snelle schepen. Zijn daad stelde de komst der Armada een jaar uit en bewees voor het eerst in een groot gevecht de deugdelijkheid der Devonsche taktiek van John Hawkins (zie vorig artikel), boven de oude strijdwijze ter zee, die haar eind- en hoogtepunt had bereikt in de overwinning der Spaansche, Pauselijke, Venetiaansche en Genuesche galeien onder Don Juan op de Turken bij Lepanto (1571).

Sir Francis Drake was in zekeren zin een „empire-builder", een der eerste bouwers aan 't groot-sche gebouw van het Engelsche Imperium. Meer nog was dat Sir Walter Raleigh, de schoone hoveling-historicus-poët, die gestreden had onder Lodewijk van Nassau in de Nederlanden, en van wien gezegd wordt, dat hij de gunst van Elizabeth won, toen hij in ridderlijke galanterie zijn mantel wierp over een poel op het pad, waarlangs de maagd-koningin zou gaan. Hij was de zoon van een heereboer, ook al uit Devon, en door zijn laiddunkendheid en trots de meest gehate man in Engeland, tot zijn proces in 1603, toen zijn edele houding en het onrecht hem aangedaan, de volksopinie deed keeren te zijnen gunste. Hij was de grondlegger van de Engelsche macht aan de Oostkust van Noord-Amerika door de stichting der eerste kolonie daar, die hij naar de maagd-koningin „Virginia" noemde. Van daaruit werd de tabak, de „herba sancta", voor 't eerst in Enge-

land ingevoerd, en Sir Walter, die nog een pijp slopte vlak vóór zijn onthoofding, heeft de bij uitstek Engelsche gewoonte van het pijproken bij zijn landgenooten ingang doen vinden.

Raleigh was de vriend van den lichtzinnigen dramaturg Marlowe, de beroemde voorlooper van Shakespeare; ook de vriend en beschermmer van den nog beroemder dichter Edmund Spenser, de dichter van de Faerie Queene, waarin Elizabeth als Gloriana wordt verheerlijkt.

Hij heeft beschreven den ondergang van een anderen koenen zeevaarder uit Devon, Sir Richard Grenville, die in de Azoren vijftien uren streed, alléén, op zijn scheepje de „Revenge", tegen drie en vijftig Spaansche zeekasteelen. Op zijn verhaal is gebaseerd het treffende gedicht van Tennyson, den Victoriaanschen hofdichter, waarvan de eerste regel, eens gelezen, het geheugen niet meer wil verlaten:

At Flores in the Azores Richard Grenville lay....

Dusdanig waren de piraten van Koningin Elizabeth, de „sea-dogs" van Devon, de belagers van Spanje, de eerste bouwers van het Engelsche Imperium over de zee.

J. VELDKAMP.

Een Oudste der Doopers.

II.

B. Stroman: Obbe Philipsz, Oudste der Doopers. — Rozenbeek en Venemans Uitgeversbedrijf N.V., Hilversum, 1935.

Het gemis aan totaliteit in Stromans laatste boek heeft men daarin gezocht dat hier de stijl der nieuwe zakelijkheid was aangewend voor een stof die zich daar niet toe leende.

B. Stroman was vóór dit boek vooral bekend door zijn in 1932 verschenen roman: „Stad". Hierin zijn door den journalist Stroman alle stijlmiddelen der nieuwe zakelijkheid uitgebuit om het veelkleurige, verwarde en verwarrende grootstadsleven van Rotterdam voor den lezer op te roepen. Flarden van losse, schijnbaar toevallig gegrepen gebeurtenissen en gesprekken, abrupt na elkaar gegeven, gesteund door letterlijke aanhaling van advertenties, lichtreclames en brieffragmenten in het oorspronkelijke lettertype, moeten zonder toelichting het stadsbeeld suggereeren. De schijnbaar grillig en wild gekozen feitenreeks moet alleen door de z.g. montage — het begrip is aan de film ontleend — tot den lezer spreken.

Over dien door velen geprezen stijl een paar opmerkingen. Het is een stijl, die uitstekend geschikt is om de chaotische verwrongenheid in moderne levensverhoudingen uiterlijk te tekenen. Het is echter een stijl van de negatie. Hij leent zich vooral voor de ontkenning van levenswaarden, voor de ontkenning van een dieper verband achter de uiterlijke toevalligheid der dingen. De schrijver kan dan dit vermeende ontbreken van een zin des levens koel gelaten aanvaarden, of verbeterden grimmig bespotten of met deernis voor de mateloze levensellende betreuren, voor elke ontkenkende geesteshouding biedt de nieuwe stijl ruime mogelijkheden. Zoodra echter een schrijver over een dieperen zin achter de toevalligheden zal willen spreken, schieten de stijlmiddelen der nieuwe zakelijkheid te kort. Wie dan nog zichzelf dwingt om de feiten, en de feiten alleen, enkel uit hun rangschikking te laten spreken, ontzegt zichzelf een der rijkste mogelijkheden die de taal hem biedt, want het diepere verband der dingen wordt nooit of te nimmer geopenbaard door de rangschikking, hoe vernuftig en weloverwogen ook, der feiten alleen.

Men heeft geroepen om de rake, directe mededeeling van het feit en het feit alleen; het feit dat voor zichzelf sprak. Het is een voordeel geweest, voorzover het in de plaats trad voor het subjectivistisch jongleerend spelen met glanzende woorden die de omtrekken vervaagden en verdoezelden. Wie het leven als een brokkelige mengeling van toevalligheden zag en alleen wilde zien, had aan de nieuwe mogelijkheid voor zijn geestes-uiting genoeg. Maar in wie spreken wil over een dieperen zin der dingen, — hoe dan ook opgevat en waarin ook gezocht — roept het verlangen om daarvan te getuigen vanzelf naast den korten raken volzin die fel het feit doorlicht, den langeren periodenbouw te voorschijn.

Het impressionisme van een vroegere periode heeft vele schoone taalgewaden geweven om veel innerlijke armoede voor zichzelf en anderen kleurig te bedekken. Een jongere generatie heeft het bedrog doorzien en uit afkeer daarvan eigen innerlijke armoede open en eerlijk vertoond, dikwijls met een zekeren trots om eigen eerlijkheid.

Het treft door de directe oprechtheid, maar wij moeten niet voorbijzien dat de innerlijke armoede, ook nu men de negatie ruiterlijk heeft aanvaard, er niet minder om geworden is. —

Nu is na zijn roman „Stad" Stroman door